

Neeme Raud
Toimetas Anna-Liisa Villmann

Euroopa reaktsioon Venemaa tegevusele majandussanktsioonide näol on üksmeelne ning see on ainus võimalus sõjaka riigi käitumist muuta, leiab president Toomas Hendrik Ilves.

Läheneva võidupüha eel andis Vikerraadiole intervjuu president Toomas Hendrik Ilves, keda küsitles Neeme Raud.

President Ilvese sõnul on nüüd selge, et maailmas pärast II maailmasõda kehtima hakanud reeglid enam ei kehti ja kui Venemaa retoorikat – ajaloolisel põhjusel annekteerida mingit territooriumi, sest see oli kunagi meie oma – hakkaksid kordama ka teised riigid, võiks tekkida suur kaos.

Venemaa on antud juhul see, kes selliseid riikide kooselu põhimõtteid rikkus. Kas me võime nüüd öelda, et Venemaa dikteerib maailmale mingisuguseid uusi reegleid?

Raske öelda, kuidas sõjakas Venemaa hakkab õpetama temast kümneid kordi majanduslikult tugevamale ja juba elanikkonna poolest neli-viis korda suuremale Euroopale, kuidas asjad tegelikult on. Kui mõelda, et NATO liitlaskonna elanikkond on 90 miljonit, siis ma ei usu. Selline tülitekitaja on ta küll.

Väidetakse, et Vene president Vladimir Putin reageerib vaid jõule, muskel muskli vastu. Kes see vastasjõud tänases maailmas võib siis olla: USA, NATO? Kellele Putin võib reageerida?

Turg. See võtab jälle rohkem aega. Kui me vaatame massilist kapitali väljavoolu, kuidas Vene

ettevõtted ei saa enam uusi laene. Kui me näeme, kui palju raha kulutatakse – keskpang on viimasel ajal kulutanud 100 miljardit dollarit rubla ülalhoidmiseks, sest rubla on langenud oma 10% sel aastal, kui need sündmused Ukrainas hakkasid keema, ja rubla oleks veel kukkunud nagu kivi. Venemaa on sunnitud niipalju raha panema oma rublasse, et hoida tema väärtust. Jälle, demokraatia toimib natuke aeglasemalt. Aga kui sa ei saa enam laene, kui inimesed kandivad oma raha välja, siis mingil hetkel see õli, mis võimaldab riigi ratastel käia, saab otsa. Sa võid palju õli maa seest välja pumbata, aga kui sa ei saa laene, raha voolab välismaale, siis muutub majanduslik seis üsna raskeks.

Räägime sellest, et Euroopa reaktsioonid toimuvale ei ole olnud nii üksmeelsed, siin on erinevaid nägemusi.

Me võime selle üle vaielda. Mina ütleks nii, et Euroopa reaktsioon ongi üksmeelne. See tase näitab, kus meie ühisosa on. On need, kes tahavad karmimaid sanktsioone. On need, kes tahavad vähem karmimaid. See üksmeel väljendub ühiselt kokku lepitud sanktsioonides. Riikide positsioonid võivad olla dünaamilised.

Ma usun, et see, mida üks või teine riik arvas kuu aega tagasi või pärast lennuki allatulistamist ja muid analoogseid sündmusi, on natuke teistsugune. Ma olen ise näinud, kuidas mõned inimesed on muutnud oma seisukohti. See on täiesti loomulik. Kui olukord muutub, siis seisukohad muutuvad ka. Selge on see, et olukord on läinud negatiivses suunas.

Võib öelda, et Eesti hääl ja teie hääl konkreetselt on kõlanud maailma meedias valjemalt kui kunagi varem. Olete viimasel ajal olnud Eestist ära rohkem kui siin kohapeal. Teie seisukohti kuulatakse, meie seisukohti oodatakse ja hinnatakse.

Ma võin öelda, et mind kutsutakse. Kui mind kutsutakse ja foorum on piisavalt vääriline, siis ma lähen. Olen ka kirjutanud sel teemal, võib-olla seepärast ongi kutsutud. Eriti mul endal on raske seda hinnata. Selge on see, et kui on mingi kriis ja liiga sageli öeldakse lolluseid, et Eesti või Balti riigid on järgmised, siis tuntakse rohkem huvi.

Üks tugevamaid toetusi oli Varssavis meile USA presidendilt Barack Obamalt. Mis toimus seal kinniste uste taga, kus te Obamaga kohtusite? Kas see oli selline diplomaatiliste seisukohtade vahetamine või avameelne vestlus?

Sõltub sellest, kes rääkis. Kinniste uste taga, see oligi mõeldud nii, et avaldame oma arvamusi. Ma usun, et nendes arvamustes peegelduski, kus Ida-Euroopa on oma meelsuses täna. Mul oli väga hea meel ausalt öeldes, kui president Obama toonitas, et välja arvatud Eesti ja Poola puhul on NATO liikmesriikide kaitsekulu liiga madal, mida me oleme vaikselt kogu aeg öelnud. On suhteliselt naljakas või mõne riigi puhul tarbetu nõuda, et NATO teeks nii või naa, kui sa vaatad nende enda kaitsekulutuste protsenti.

Tuleb meeles pidada, et Eesti, kes on elanike poolest pool Lätit ja kolmandik Leedut, per capita on kaugel nendest ees ja isegi absoluutarvust panustab Eesti rohkem kaitsele. Mõnda aega kritiseeriti seda: miks me peame seda tegema, kui nemad seal ei tee ja ei tule mingeid järelemeid. Nüüd näeme vastupidist.

Eesti panus kaitseesse võrreldes paljude teiste NATO liikmesriikidega tähendab, et meie sõjaväel on paremad asjad, rohkem asju. Mitte selleks, et olla pailapsed, kes täidavad 2%, vaid seepärast, et meil on olemas palju paremini varustatud sõjavägi. See on oluline. See, et investeeritakse kaitseesse, kuulub selle juurde, et sa oled päris riik. Meie oleme seda teinud. Seetõttu Varssavis Obama ütles otse välja, et peab rohkem tegema, nagu Eesti ja Poola.

See ei ole see, et me saame pai, vaid see on kokku lepitud. Kui me astusime NATO-sse, siis oli suurim mure, et riik saab sisse, aga enam ei täida oma kohustusi. See on juhtunudki nii, aga mitte meie ja Poola puhul. Ühendkuningriik ja Kreeka on teinud seda NATO sünnist peale. Kõik, kes on hiljem tulnud, on kuskil seal allpool. Eriti nukker on see, et just hilisemad liitujad on panustanud kõige vähem. Sõnum on, et me ei võta seda tõsiselt. Nüüd tuleb võtta seda tõsiselt.

Räägime veel USA ja Venemaa, kahe suure mänguri suhetest. USA presidendid alates Bill Clintonist George Bushini ja nüüd Obamani on püüdnud Venemaad kuidagi mõjutada, mingisuguseid suhteid luua. Me teame, et viimane katse – reset-poliitika või ümberlülitamise poliitika – kukkus ka täielikult läbi. Ütlesite, et Venemaad saab mõjutada turg. Kas ja kes teda veel mõjutada saab? Kes ja milliseid suhteid temaga luua suudab, et Venemaa kuulaks ja arvestaks?

Ma usun, et Venemaa on piisavalt suur riik, et ta ei mõtle eriti selle peale, et mingi teine riik mõjutaks. Minu meelest ei ole see mõjutamine kõige parem poliitika. Sa pead ise tahtma millekski saada. Eesti ja Venemaa tulid mõlemad välja samast süsteemist. Eesti tahtis saada demokraatlikuks riigiks. Eesti rahvas on valinud valimisest valimisse liberaalse demokraatia toetajaid. Meil ei ole valitsuses äärmuslikke ega sõjakaid poliitikuid, keda me paraku näeme paljudes kohtades. Nad ei ole Lääne-Euroopas võimule tulnud, aga on küllaltki mõjukad nii Prantsusmaal kui Ühendkuningriigis, kus nad said Euroopa parlamendi valimistel kõige parema tulemuse.

See on ju meie enda valik, millised on need erakonnad, keda me toetame. Siiani oleme veerandsajandi toetanud demokraatlikke erakondi. Neil on loomulikult erinevused, kõik kirume neid ja ütleme pahasti nende kohta sõltuvalt meie enda vaadetest, aga põhiliselt on Eesti valitsust moodustanud erakonnad, kes saavad aru, mis on sõnavabadus, õigusriik, inimõigused. See ei ole seepärast, et keegi on meid surunud seda tegema. Idee, et sa saad ühte riiki mõjutada, ei ole kunagi pädenud.

Minu tuttav Vene ekspert Washingtonis ütles, et tegelikult ei saagi USA ja Venemaa silmast silma vaadata, kuna nende maailmanägemused on niivõrd erinevad ja kõik katsed koostööd teha või hinge vaadata on määratud läbikukkumisele.

Võib-olla see ongi see häda, et tahetakse hinge vaadata. Kui võtta võrdluseks USA suhted Hiinaga, siis on aru saada, et me ei vaata teineteisele hinge, vaid me ajame oma asju ratsionaalselt turu alusel vastastikud huvid on seal olemas ja leitakse äritehingus mingi lahendus, mis on mõlemale poolele vastuvõetav. Hingevaatamispoliitika pole eriti häid tulemusi toonud, nagu oleme viimase poole aasta jooksul märganud.

USA-s tavatsetakse presidentidelt küsida, et kui neil läheb Valges Majas vahel kell neli öösel uni ära ja mõtted probleemidele, siis mille üle nad kõige rohkem muret tunnevad. Kui siin Kadriorus läheb vahel kell neli öösel uni ära, siis mis probleemid tulevad pähe, mis teid kõige enam muretsema paneb?

Tahaks üldiselt öelda, et uni ei lähe ära probleemide tõttu. Praegu ei ole põhjust muret tunda,

vaid murelikuks teeb see, kuhu mingi asi võib minna. Viimase poole aasta jooksul see mure ei ole selle üle, mis juhtub Ukrainas, vaid kui palju hullemaks võiks see minna. Kolmveerand aastat tagasi ei kujutanud mitte ükski lääne inimene, teadlane ega vene ekspert, et asjad võivad minna niikaugele, et annekteeritakse territoorium. Minu mure on see, kus see lõppeb, kui kaugele minnakse.

Teine asi on see, kuidas Euroopa Liit tuleb toime oma majandusraskustega. See suur kriis on läbi, aga nüüd tuleb üsna palju veel teha, et tugevdada majandust, rahandussüsteemi Euroopas. Jälle: kuidas seda tehakse, kes on valmis midagi tegema, on teine mure.

Eestis läheneb võidupüha ja tegelikult on see üks meie intervjuu ajendeid, et räägime natuke ka Eesti enda kaitsest ja meie enda sõduritest. Tunneme pärast Krimmi anneksiooni väga tugevat NATO liitlaste toetust, aga loomulikult on väga oluline ka meie enda kaitsevõime tugevdamine.

Meie kontingent Afganistanist tuli koju tagasi, samal päeval sõitsid meie sõdurid KAV-i. Tundub, et meie riigikaitse jaoks on selline rahvusvaheline nähtavus ja osalemine operatsioonides üks nurgakividest.

See ei ole nii mitte ainult meil. Soome on seda teinud kogu aeg; see on põhidoktriin, et meie sõdurid saavad parima praktilise väljaõppe, osaledes rahuoperatsioonides. Kuigi soomlased ei ole NATO liikmed, saatsid nad samal põhjusel oma sõdureid ka Afganistani, et saada kogemusi. Kui on armee, kes pole kunagi sattunud tule alla, siis juhtub nii, nagu raamatus "Nimed marmortahvlil" esimene lahing, kus kõik panid plehku. Iirlased on teine näide kui inimesed, kes osalevad väga aktiivselt rahuvalveoperatsioonidel, et saada neid kogemusi. See on uskumatult vajalik, sest kõik need, kes on teeninud Afganistanis, on väga karastunud. Need on väga head sõdurid. Kuuleme oma liitlastelt, kui head on Eesti sõdurid olnud nii Afganistanis, Iraagis kui väiksemates kohtades nagu Bosnia.

Teine põhimõte on kogu aeg olnud, et osaleme nendes asjades, kuna kui meie võtame solidaarsust tõsiselt, siis võtavad teised seda tõsiselt. Minu meelest see on täiesti arusaadav ja võiks öelda isegi hea poliitika. Tuletan meelde, et need on kõik vabatahtlikud ja kedagi ei saadeta kuhugi vastu tahtmist. Samamoodi Mali puhul: Prantsusmaa on oluline liitlane ja kui osaleme missioonis, kus nemad vajavad toetust, siis see käib vastastikku.

Samas oleme ju ka kandnud kaotusi. Neid, keda me oleme kaotanud, meenutatakse võidupühal. Neil osalemistel on ka oma hind.

On. See on väga oluline, et me viime sisse sellist arusaama inimeste teadvusesse, et vabadusel on hind ja vahest peame selle eest väga rängalt maksma. Me ei tohi kunagi unustada neid inimesi, kes on langenud seda vabadust, seda solidaarsust kaitstes.

Ma tahaksin toonitada veel ühte asja, mis on Eesti rahva kaitsetahe. Üks asi on see, et me kulutame raha. Teine asi on see, et meil on tugev kaitsetahe. Ma ütleks, et see kaitsetahe on kriisi mõjul suurenenud. Meil on suur vabadus ja vabadus on asi, mis meile väga meeldib. Me näeme, kuidas inimesed vabatahtlikult on astumas kaitseliitu. See tähendab, et hinnatakse oma riiki niipalju, et tahetakse seda vajadusel kaitsta. Siin tuleb esiteks tunnustust avaldada. See on hea näide sellest, et me võtame oma riiki, oma iseseisvust ja vabadust tõsiselt.

Teil on presidendi ametis jäänud veel kaks aastat ja mõned kuud. Mida te kindlasti tahaksite selle aja jooksul ära teha?

Minu teine suur armastus peale välispoliitika on Eesti kui IT-riik või Eesti, kelle edu tuleneb sellest, mida me oleme oma 20 aastat teinud siin IT-valdkonnas ja mis on lõpuks viimasel viiel-kuuel aastal leidnud väga laialt tunnustust mujal. Tahan, et me viime seda edasi. Tegemist on sellise valdkonnaga, kus kogu aeg asjad muutuvad. Kui mõnes valdkonnas võid jääda mõneks ajaks loorberitele puhkama, siis IT-s peame pidevalt jooksuma, olema innovaatilised, hoidma oma praegust positsiooni, kus oleme teistest ees.

Senisele edule toetudes on näiteks Maailmapank otsustanud lõpuks ometi, et IT on niivõrd oluline osa arengust, et nad peavad hakkama IT-projekte toetama. Nemad ise vaatasid läbi, muida kõik riigid on teinud ja jõudsid ise järeldusele, et kõige sobivam, edukam või ahvatlevam riik selles valdkonnas on Eesti. Nüüd koostab Maailmapank paksu raamatu, mida teha riigi arendamiseks läbi IT. Põhiriik, kes seal osaleb, on Eesti. Võetakse Eesti mudel aluseks ja kui raport on valmis, kasutatakse seda Maailmapangas taotluste hindamiseks. Sama asi läheb OECD juurde Pariisi, kes hakkavad oma programmides hindama OECD liikmeid Eesti järgi. ÜRO-s samamoodi. Minu meelest see näitab, et me oleme midagi õigesti teinud, sest see ei

tulnud meile mingi lobi peale, et aluseks võeti Eesti mudel.

Ma loodan, et see jätkub. Alati iga riigi puhul on mure, et sa jääd liiga rahulolevaks. Me oleme näinud, kuidas mõni riik muutub liiga rahulolevaks ja siis avastab, et teised on temast mööda läinud. Seetõttu peab pidevalt pingutama. Teine asi on, et kui me tahame, et see oleks kestlik, tuleb pidevalt investeerida ajudesse, ja mitte ainult riigi tasandil. Lapsed peavad ise mõistma, et matemaatika on raske, aga kui sa tahad jõuda maailma, siis läbi raskete ainete õppimise.

Sa või minna igal pool maailma ja kõik teavad, mis on Skype. Väga paljud teavad juba, et Skype on eestlaste leiutatud. Skype'i sa ei tee sellega, et sa pole matemaatikat ja programmeerimist õppinud. Praeguses maailmas inimesed võivad kogu oma raske mineviku ja tausta kiuste saavutada väga suuri asju, kui sa keskendud asjadele, mis seda võimaldavad.

Artikkel ERR Uudiste [veebilehel](#) .